

Ko bi se na Češkem, Moravskem in v Šleziji naredila sprava na pametnih podlagah, bi se sovraštvo mej obema narodoma manjšati jelo, posebno če bi še politični vodje delali za pomirjenje. V nekaterih desetletjih bi se pa napravile prav zmirne razmere. Nemci bi videli, da so jim s potrebnimi postavnimi naredbami že zagotovljene narodne pravice tako, da jim Čehi škodovati ne morejo, ko bi tudi hoteli, Čehi bi pa videli ravno isto. V gospodarskih zadevah bi lepo mirno delovali in bi se obci prepričali, da nič ne ovira njih mirnega ravnanja. Ko bi se tako duhovi pomirili, bil bi pravi čas, da se začno pogajanje za obnovljenje starih zgodovinskih pravic. Pri tacih razmerah bi se Nemci nič več ne pomišljali dovoliti Cehom, kar žele, vsaj bi videli, da tudi njim ne bode v škodo, če se z obnovljenjem starih pravic povekša upliv dežel češke krone, da, imeli bodo celo še koristi, ker se bode narodno gospodarstvo lepše razvijalo pod obširno deželno avtonomijo.

Zaradi tega pa lahko rečemo, da bi baš sprava bila prvi korak k obnovljenju starih čeških zgodovinskih pravic. Sedanja vlada sama je Cehom hotela v tej stvari pogladiti pot s tem, da je sklicala dunajske konference. Mi s tem ne rečemo, da je vlada to storilo le iz ljubezni do Čehov, temveč storila je to tudi iz drugih vzrokov, kakor smo že pojasnili. Pa bodi temu kakor koli; Cehom je bila dana lepa priložnost, da kaj store za obnovljenje čeških zgodovinskih pravic. Žal, da češki politiki niso znali porabiti ugodne prilike. Tukaj se je zares pokazala resničnost nemškega izreka: „Ein grosser Moment fand ein kleines Geschlecht.“ Ko je bila dolžnost vseh politikov v deželi, da vse sile napno, da se napravi mir v deželi in tako pogladi pot za bodoče veliko in pomembno delovanje, so se pa začeli Mlado- in Staročehi ravsati mej seboj, in prvi so jeli hude agitacije mej narodom, kateri so jako vznemirili. S tem so pa preprečili vsako vspešno delovanje.

Po drugem potu pa Čehi ne bodo prišli do svojih zgodovinskih pravic, zato pa bode še kdaj narod češki hudo obsojal sedanje politike, če tudi jim danes slavo poje.

Družba sv. Cirila in Metoda na Koroškem.

Slovenski poslanci so izročili dne 10. t. m. poslanski zbornici naslednjo interpelacijo, katero je konservativni klub odobril in so jo poleg naših poslancev podpisale tudi druge skupine konservativnega kluba:

Interpelacija

poslanca Kluna, dr. Ferjančiča in tovarišev na Nj. ekscelenco gospoda ministerskega predsednika, kot voditelja notranjega ministerstva.

Za Ziljsko dolino in župnijo Vrata na Koroškem ustanovljena podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, ki ima namen pospeševati slovensko šolstvo, je hotela dne 11. oktobra t. l. na Bistrici imeti shod z naslednjim vspešdom: 1. Pozdrav predsednikov; 2. govor o

zapuščinah; 3. Deklamacija; 4. petje; 5. slučajni govori in predlogi; 6. prosta zabava.

Pred zborovanjem pride okrajni komisar doktor Klebl iz Beljaka in prepove vse govore, ki se strogo ne tičejo šole, kakor tudi deklamacijo in petje, ob ednem zapreti, da se bode z vso strogostjo zakona postopalo proti onim, ki bi nasprotno delali.

Dne 25. oktobra t. l. je imela beljaška podružnica enak shod v Ledenicah z naslednjim vspešdom: 1. Pozdrav načelnikov; 2. poučni govor; 3. deklamacije; 4. „Svoji k svojim“ (prizor iz kmečkega življenja, spisal dr. Vošnjak); 5. slučajni nasveti; 6. prosta zabava.

Dne 24. oktobra, torej dan pred napovedanim shodom je podružnični načelnik, ki je prav pravilno in ob pravem času naznanil shod okrajnemu glavarstvu v Beljaku, dobil dopis od tega, v katerem se zaukazuje, da se morajo črtati iz vspešdoma vse točke izvzemši prvo in peto.

Zaradi kratkega časa se ni mogel odpovedati shod, ki je bil že napovedan po časnikih. Tako je dne 25. oktobra prišlo veliko število udeležencev, ki pa niso bili zadovoljni s prvo in peto točko, temveč so rajši opustili shod. Ker je tudi k temu zborovanju prišel okrajni komisar dr. Klebl, izjavili so mu navzoči, da je prepoved 2., 3., 4. in 6. točke popolnoma neopravičena in neutemeljena v društvenem zakonu, in ker se je dr. Klebl v opravičenju c. kr. okrajnega glavarstva skliceval na višje kroge kot ukaz od zgoraj, nastala je med navzočimi velika nevolja in razburjenost, katera je bila tem umevnejša, ker so bili drugod enaki shodi družbe sv. Cirila in Metoda brez ovire, kakor n. pr. dne 11. oktobra t. l. pliberske podružnice, dne 18. oktobra t. l. podružnice za Kotmarovas, dne 25. oktobra t. l. v Medgorjah itd.

Z ozirom na to, da so družbi sv. Cirila in Metoda po § 3. od notranjega ministerstva dne 5. aprila 1885 potrjenih društvenih pravil in po § 3. lit. d) veljavnih podružničnih pravil dovoljeni shodi s predavanji, deklamacijami, petjem, gledališkimi predstavami in prostimi zabavami; z ozirom na to, da po § 21. društvenega zakona z dne 15. novembra 1867 drž. zak. št. 134, more oblastvo le tedaj prepovedati ali zaključiti shod, če je bil prirejen proti določbam društvenega zakona, oziroma če se na shodu samem vrše protizakoniti dogodki, če se obravnavajo stvari, ki so izven kroga pravil ali če se shod kaže nevaren javnemu redu, kar tu ni bilo; in konečno z ozirom na to, da more nejednako izvrševanje pravice shajanja in zborovanja le zmanjšati ogled oblastev pri prebivalstvu, vprašajo podpisani Nj. ekscelenco:

1. Ali so Nj. ekscelenci znani navedeni dogodki, s katerimi se je družbi sv. Cirila in Metoda kratila društvena pravica?

2. Ali se je to kratenje v resnici vršilo na višje povelje, na miglje od zgoraj, kakor je trdil dotični c. kr. okr. komisar?

Hoče Nj. eksclenca poskrbeti, da nižja oblastva ne bodo samovoljno kratila pravice shajanja in zborovanja?

Na Dunaju, 10. ucvembra 1891.

Slede podpisi.

Družba sv. Cirila in Metoda.

(Konec.)

Dohodkov je bilo 7505 gld. 82 kr. Med temi sta podperi kranjskega deželnega zbora 1000 gld., Ljubljanskega mesta 400 gld. in volilo 500 gld. nepozabnega slovenskega rodoljuba Fr. Kotnika na Vrdu. Vse podružnice pa so dale le 3322 gld. 80 kr., kar je v kljub nepremožnosti slovenskega naroda v obče vendar le premajhna vsota.

Kaj je temu krivo? Po našem mnenju prevelika mlačnost in zaspanost Slovencev na Kranjskem. Ta dežela, ki naj bi bila vsem Slovincem v vsakem oziru v vzgled, ima res lepo število podružnic: štirideset jih je, a vse te so dale družbi v celem letu 1890. u b o r n i h 1457 gld. 33 kr. Na to svotico vojvodina Kranjska nikakor ne more biti ponosna, nasprotno: zakriti bi morala od sramote svoj obraz pred slovenskimi deli drugih dežel. Štirideset podružnic na Kranjskem moralo bi vsakakor položiti na družbeni plemeniti žrtvenik vsaj štirikrat večjo vsoto! Ako pregledamo zaznamke o doneskih kranjskih podružnic v l. 1890., mora res zaboleti srce vsakega pravega rodoljuba, tako malenkostna požrtvovalnost in naklonjenost do naše prevažne šolske družbe kaže se na Kranjskem. Huda sodba, a resnična! Nekatero podružnico iz večjih krajev so poslale jako neznatne doneske, marsikje pa celo podružnice ni, dasi bi morala tamkaj biti ter vzgledno delovati za družbene namene, n. pr. ženska podružnica v Ljubljani, ki bi sama lahko oskrbela družbi dohodkov za dva otroška vrta pri nas v Gorici. A Ljubljanske narodne gospe se ne dajo vzbuditi po vzgledih svojih vrlih sovrstnic v Litiji, v Trstu in pri nas v Gorici!!

Vse drugače je pri nas na Primorskem. Tu je narodni davek vsled vedne borbe proti našim narodnim nasprotnikom tako velik, da večji ne more in ne sme biti. — Vzemimo za vzgled deželico Goriško. Tu je naše rodoljubno razumnništvo in zavedno prebivalstvo zložilo le za „Slogine“ učne zavode radodarnih doneskov 1583 gld. 69 kr., torej še za 126 gld. 33 kr. več, nego je cela dežela Kranjska položila na oltar družbe sv. C. in M. Vrhu tega je samih 9 podružnic na Goriškem poslalo družbenemu vodstvu v Ljubljano 808 gld. 75 kr., a štiri podružnice so se v tem času šele osnovale, tako da njih doneskov še ni v računu za l. 1890. Sama ženska podružnica Goriška poslala je 300 gld., dasi so naše rodoljubne gospe in gospodične oskrbele otročičem otroških vrtov v Gorici, Pevmi in Podgori za božičnico z darovi v vrednosti nad 400 gld., ki niso vzprejeti v nikak račun. Jednake božičnice se prirejajo v Gorici vsako leto!

Ako primerjamo število Slovencev na Goriškem in Kranjskem ter njih požrtvovalnost za namene družbe sv. C. in M. vidimo, da so goriški Slovenci sedemkrat požrtvovalnejši nego naši ljubi sosodje „Kranjci“. Koga naj ne razžalosti taka mlačnost Slovencev na Kranjskem? Seveda: za neko novo tiskarno v Ljubljani, ki je najbrže tako potrebna, kakor kurje oko na nogi, so pa letali kar celi stotaki. Celu vsota 550 gld. je bila naznanjena med darovi!

Družba sv. C. in M. vzdržuje še nekaj let otroški vrt v Pevmi ter podpira Podgorskega, letos pa je dala „Slogi“ prvo podporo v znesku 500 gld. Toda doslej smo goriški Slovenci v vsem skupaj več dali družbi nego ona nam.

Vse to, kar smo povedali doslej, pač opravičuje našo zahtevo, da nam mora družba oskrbeti vsaj še dva otroška vrta v Gorici, kajti potreba je nujna, uspeh pa bi bil tak, da bi se ga od srca veselil vsak rodoljuben Slovenec. Ako družba to stori, potem bodo naše podružnice na Goriškem toliko bolje poslovale, ker se jih ljudstvo oklene z veliko večjo navdušenostjo za preplemenito nalogo naše Ciril-Methodove družbe; tako bi drugi Slovenci le malo ali nič pripomogli k vzdrževanju zaželjenih novih otroških vrtov. In če bi tudi dokladali nekaj stotakov, nič za to, saj n. pr. cela dežela Kranjska, ki ne pozna takih stisk in težav, v kakoršnih živimo tu ob meji, mora pač nekaj storiti za nas, ki pričakujemo njene pomoči. Posnema naj v požrtvovalnosti prebivalstvo na Goriškem, pa bo! Sami pač ne moremo skrbeti za vse svoje velike potrebe na polji narodne vzgoje na Goriškem! Zato se uljudno obračamo do slavnega glavnega odbora s prošnjo, da bi ustregel naši opravičeni želji ter ustanovil v našem mestu dva otroška vrta. Upamo, da naše prošnje ne bodo brez uspeha.

* * *

Gori opisana mlačnost kranjskih Slovencev za to našo prevažno družbo je oni vzrok, ki nas tu ob meji po vsej pravici — vznemirja, kakor smo omenjali že v uvodu tega članka. Ako k doneskom goriških podružnic prištejemo še možko v Trstu z doneskom 1579 gld. 26 kr., žensko v Trstu z 71 gld. 90 kr., sv. Ivana v Vrdeli s 33 gld. ter Podgrajsko v Istri s 64 gld., dobimo donesek primorskih podružnic 2556 gld. 91 kr. — torej le za 110 gld. manj, nego so stali vsi družbeni zavodi na Slovenskem. To leto smo Primorci dali družbi torej več nego ona nam. Nikakor pa ni upati, da bi Primorci vsako leto sami krili vse stroške, ki bodo vsako leto morebiti še večji. Ako se to pričakuje od nas, potem je družba sv. C. in M. za nas nepotrebna, ker ona ima gotovo ta namen, da pomaga Slovincem ob jezikovnih mejah v vzdrževanju potrebnih šol in otroških vrtov. Kaj bo z nami, ako naša požrtvovalnost tu ob meji opeša, a na Kranjskem ostane tako neznatna, kakeršna je bila l. 1890.?

To so pač opravičeni vzroki, da nas podani račun za l. 1890. vznemirja in da tem potom prosimo slovensko